

УДК 784.4
ББК 85.314
К48

Рецензенти:

Ольга Кушнірук, кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник.

Вікторія Драганчук, кандидат мистецтвознавства,
доцент.

Упорядник – **Ольга Коменда**

К 48 Пісні Волині й Полісся: хрестоматія. – 2-е вид., допов. – Упоряд. О. І. Коменда. – Луцьк: [б. в.], 2015. – 2014 с.

У хрестоматії репрезентовано пісні Західної Волині і Західного Полісся, записані протягом 1991–2005 рр. у селах Володимир-Волинського, Горохівського, Локачинського, Ратнівського, Камінь-Каширського, Рожищенського, Ківерцівського, Маневицького та луцького районів Волинської області. Зафіксовані зразки дають уявлення про побутування весільних, хрестинних, колискових, весняних, ягідних та жнивних наспівів, розповсюджених на території краю.

Хрестоматія адресована фахівцям в галузі музичного мистецтва, широкому колу музикантів-практиків, педагогам, студентам та учням мистецьких навчальних закладів.

ISBN 987-966-8575-90-7

© Коменда О. І.

Зміст

<i>Передмова</i>	10
<i>Весна</i>	
Ой весна-красна.....	18
Ой ти, весна-красна.....	19
Весна наша красна.....	20
Ой ти, весна-красна.....	21
Ой ти, весна-красна.....	22
Типер, дивчєтка, висна-чисна.....	23
Ой ти, зазулька рабайка.....	25
Ой ти, зазулька рабайка.....	26
Ой ти, зазулька рабайка.....	28
Ой ти, зозулько рабейка.....	29
Ой ви, люди, люди.....	30
На городі качата.....	31
Ой висна-красна.....	32
Ти вирбонька, ти зилєная.....	34
Положу я кладочку.....	35
Ой травко-моравко.....	37
Ой ти, зозулько рабейка.....	39
Ой ти, вербо кучєрева.....	40
Ой ішли дівоньки.....	41
А я сіно громадила.....	42
Дєсь тут була подоляночка.....	43
Володар-володар.....	44
Володар-володар.....	45
Ой там пу дулині качичкі худили.....	46
Ой тєчє річка.....	47
<i>Ягоди</i>	
Биру, биру ягудкє.....	49
Ой і гукну я.....	51
Ой їхав козак.....	52

Жнива

Ой там у лісі, на кльонку.....	53
Ой сьогодні в нас обжинки.....	54
Ой маяло жетичко.....	55
Дай, Боже, пого(го)дойку.....	56
Ой ни дай, Боже, дощу.....	57
Ну-но, женчіки.....	58
Ой святая бородойко.....	59
А в нас сього дня обженки.....	60
Йа наш господар.....	61
Ой котився віночок по полю.....	62
Котився віночок.....	63
Наші сусіди.....	64
Ой до межі, женчики.....	65
А наш господар рано встав.....	66
Живо, женчики, живо.....	67
Ой наш хазяїн.....	68
Наший хазяїн мулодій.....	69
А наш Годосько – господар.....	70
Ой святая бородойко.....	71
В нашого господаря.....	72
Нашенький господар.....	73
Ми зав'яжем бороду.....	74

Хрестини

У неділеньку, поранесенько.....	75
Ой як ходила наша бабусенька.....	76
Ой куме, куме, добра горілка.....	77
Ой куме, куме, добра горілка.....	78
Ой куме, куме, добра горілка.....	79
Чи ти в куме впився.....	80

При колисці

Ой люляй, люляй.....	81
Ой лю-лю, лю-лю.....	82
А... а... котки два.....	83

Ой ходить сон.....	84
Ой ходить сон.....	85

Весілля

Ой приїхав зятейко.....	86
Взяле своє тесто.....	87
Обізвався коровай.....	88
Мамочка й обходжує.....	89
Вороге, вороге.....	90
Приїхали до церкви.....	91
А нас Степан вінчав.....	92
Як веддаєш, моя мамойко.....	93
Ой кладе, мате.....	94
Ой капустачка головістая.....	95
Тупну я чубутком.....	96
Десь ти, Марусю, без роду.....	97
Плива човничок по річці.....	98
Два голубоньке севі.....	99
Стоїть явор на дворі.....	100
І на калені віткє в'юця.....	101
Вороженьке, й веступіте з дороженьке.....	101
І наш тастенько залякався.....	101
І на дворі дощик (и) плющить.....	101
Добрий вечір тобі.....	102
Ой свату наш, свату.....	102
Ой пуд гору, коникі.....	103
Полань, полань, соколеньку.....	103
Журилися й вороженьки.....	104
Ой ни піла горілонькі.....	105
Ой здаєця не п'єця.....	106
І ой тепер я сама.....	107
І ой да ж тая наша мати.....	108
І ме Марусю годовали.....	108
Й гостонька ни п'янеця.....	109
Ой у городі й у частоколі.....	110

Коровайниці мої.....	111
Ой рано-рано да ходім мі.....	112
Благослови, Боже.....	113
Місіте коровай.....	114
Просить коровай.....	115
Добрий вечір тому.....	117
Застукали вороні й коні.....	118
Ой там Василь.....	119
Нехто, нехто йа не словечка не мовить.....	120
Бігом, коникі, бігом.....	121
Ой зиленая дубровонько.....	122
Ой заграли музиченьки.....	123
Ой у Луцьку грім гримить.....	124
Піду я до Дунаю.....	125
Ніхто не вгадає.....	127
Ой де тая мати.....	127
Ганька коровай місить.....	127
Зибралось штири коци.....	128
Ой дайте нам діжку.....	128
Багатирський сину.....	128
Вийшла з-за ліса хмара.....	129
Ой дружбонько-дядьку.....	129
Пудманули попа.....	129
Теща зятя вітала.....	129
До нас, Галюню, до нас.....	129
Чого, дружки, плачите.....	130
Де ти, Іванку, бував.....	130
Ой дивно нам, дивно.....	130
Місили коровай.....	131
Тоді брата ни просила.....	132
Розплітали – потомилися.....	132
Було в свати не ходити.....	132
Питалася мати дочки.....	132
Ой де пушов.....	133

Та налинуло зілля.....	134
Ой летіли біли гуси.....	136
В нашого свата.....	137
Ой типер вам, дружечки.....	138
Типер, віночку, ти хрещене зілліє.....	139
Ой місили короваєць.....	140
Ой погнала Галюнюня.....	140
Ой як загули янголи.....	140
Лети-лети, соколеньку.....	141
Приїхала матюнка.....	141
Не княжися, Надюнюню.....	141
Ой я тебе, дружбонько, і пітаю.....	141
Два соколенькі.....	142
Ой чи рада ти, моя матюнко.....	142
Ой як загуло три соколеньки.....	142
Прийшла Галюня до хати.....	143
Пливе качечка по річці.....	143
І брат косу розплітає.....	144
І ніхто не вгадає.....	144
Ви, свате, не мутіте.....	144
Одчини, мати, ліску.....	144
І братіку-намісничку.....	145
І мати діти вітає.....	145
І мати гостей виряджає.....	145
І щипай, мати, рожу.....	145
Вийди до нас, сама мати.....	145
А ми попа піддурили.....	146
А наш дружба коровай крає.....	146
І крайте коровай, крайте.....	146
Наш дружбонька вдався.....	146
Слідом, матінко, слідом.....	146
Червоненький бурячок.....	147
Вепій, гостюню, вепій.....	148
Ой добрий вечір.....	149

Перед порогом широкая долена.....	150
Ой січона каленойка.....	151
Сіли сванечки.....	152
Ой добрий день тому.....	153
Вбирай, мати, дочку.....	153
Давай, мати, масло.....	153
Виходьте, попи, з Риму.....	154
Винось, мати, діжку.....	155
Ой попоньку, попоньку.....	156
Ой дорога, дороженька січана.....	156
Ой що то за весілля.....	157
Ми пшаниченьку жали.....	158
Коровай, коровай.....	159
В вишневім садочку.....	160
Сідай, мати, незько.....	161
Давай, мати, масла.....	161
Ой летіли біли гуси.....	162
Брат косу розплитає.....	163
Ой і хелесь незько.....	164
Не продавай, брате.....	165
І не стій, Ваня, за дверима.....	166
Ганнусю, не гайся.....	167
Пушла мати наперід.....	168
Ой за що ти мене, мамцю.....	169
Ой вінку, вінку.....	170
Ой вінку, вінку.....	171
Ой ходе, мела.....	172
Ой не плач, Ганнусенько.....	173
Виходь, мати, з хати.....	174
Змитай, мати, лави.....	174
Ламай, мати, різку.....	175
Ми попа обманили.....	175
Де той дядько Йосип.....	175
Ой дайте нам, дайте.....	175

Ой у Рудци та й на гулиці.....	176
Старша коровайницьо.....	177
Ой їдимо, їдимо.....	178
Пуддурили попа.....	179
Ой сядай, сядай, коханне моє.....	180
Ой прошю я вас, коровайничкі.....	181
Я на коровай ішла.....	182
Я таночок водила.....	183
Ой на горі терен тешуть.....	184
Хто тибє білев, білая либедонько.....	185
Кланяйся, Галюнюню.....	186
Ой сусіде, сусідоньку.....	187
Наш роде хороший.....	188
Розпустилась Маруся.....	189
Внуки мої горою.....	191
Матьонка й обходжає.....	192
Ішла дівчина до вінця.....	193
Вороги, вороги.....	194
Ой казали вороги.....	195
Ой і баран, баран.....	196
Не стій, зятю, на воротях.....	197
Жалувала мамойка доньку.....	198
Рано-рано і ще й мати на воротях.....	199
<i>Алфавітний покажчик пісень.....</i>	<i>201</i>
<i>Таблиця специфічних позначень.....</i>	<i>208</i>
<i>Дані про інформантів.....</i>	<i>212</i>

Передмова

Збірка “Пісні Волині і Полісся” репрезентує 192 народнопісенні твори, записані протягом 1991-2005 р.р. завідувачем відділу фольклору Навчально-методичного центру культури Волині П. В. Клекоцюком, методистом відділу О. І. Комендою, а також студентами теоретичного відділу Волинського державного училища культури і мистецтв.

Пропоновані записи були зроблені в селах Володимир-Волинського, Горохівського, Локачинського, Ратнівського, Камінь-Каширського, Рожищенського, Ківерцівського, Маневицького та Луцького районів Волинської області, переважно від виконавців старшого покоління – Гальчун А. А. (1931 р. н.), Хамежук О. М. (1929 р. н.), Філозоф М. Г., Капітули Є. Р., Кузніцової Л. К. (1940 р. н.), Кругляк М. С. (1914 р. н.), Мельничук Н. С. (1929 р. н.), Сороки О. М. (1923 р. н.), Фінюк М. М. (1922 р. н.), Степанюк А. У. (1915 р. н.), Усипенко Г. Г. (1924 р. н.), Шеремської О. М. (1940 р. н.), Юзепчук Г. Г. (1938 р. н.), Москвіч Ф. Г. (1938 р. н.), Войтюк О. І. (1922 р. н.), Олексюк М. Ф. (1936 р. н.) (Див. детальніше: *Дані про інформантів* в кінці збірки).

Представлені багатоголосні наспіви записані від фольклорних гуртів будинків культури с. Льотниче та с. Лудин Володимир-Волинського р-ну, с. Стрільче та с. Жабче Горохівського р-ну, с. Нуйно та с. Оленине Камінь-Каширського р-ну, с. Велимче Ратнівського р-ну, с. Заставне Іваничівського р-ну, смт Турійськ.

Зафіксовані наспіви дають уявлення про побутування родинно-обрядових (весілля, хрестини), а також деяких весняних, сезонно-трудова (ягідні, жнива) та колискових пісень, розповсюджених на території області, хоча й репрезентують їх далеко не рівноцінно. Найбільше записано весільних – 170 пісень (із них 95 –

оригінальних мелодій, решта – тексти до формульних наспівів), 25 весняних, 22 жнивних, 5 колискових, 6 хрестинних, а також 3 ягідні пісні.

Намагаючись відтворити особливості побутування народнопісенної творчості на даному етапі, автори свідомо увели до збірки поряд із традиційними зразками і оновлені варіанти традиційних наспівів, відзначені впливом писемної культури. В умовах всезагальної моди на автентіку така позиція свідчить про дещо ширші інтереси авторів збірки, в т. ч. їх зацікавлення еволюційними процесами, які відбулися на даній етнічній території протягом кількох останніх століть, а також очевидно дещо відмінну від інших мету даного видання – зафіксувати народнопісенну культуру Західної Волині та Західного Полісся у її наразі існуючому стані.

Структура збірки утворена перехресною дією трьох принципів:

- 1) календарної хронології (весна, ягоди, жнива);
- 2) послідовності подій людського життя (хрестини, при колисці, весілля);
- 3) виконавсько-стилістичної спорідненості (наспіви, записані від одних і тих же виконавців, подані підряд).

Взаємодією вказаних принципів згенеровано “жанрові мегаблоки” збірки, водночас кожен з таких мегаблоків пронизано “ланцюгами” значно дрібніших, але достатньо виразних у інтонаційному плані “стилістично-інтерпретаційних вузлів”.

Транскрипції пісень зроблені синтетично, тобто з одного боку – із намаганням виявити морфологічну схему твору, його мелотип, з іншого – відтворити фонетичне розцвічування даного одиничного виконання. На думку авторів, саме такий підхід дає можливість, не спрощуючи інтонаційний зміст народної пісні, створити можливість його оптимального відчитування в напрямку максимального наближення до реального звучання

(Див. детальніше: *Таблиця спеціальних транскрипційних позначень* в кінці збірки).

Весільні наспіви представлені тирадними (безцезурними і частково цезурованими¹) та строфічними побудовами. Значну частину безцезурних тирадних наспівів (ладкань) складають різноманітні варіанти семискладового вірша (7_n)², серед яких “Я на коровай ішла”, “Я таночок водила”, “Ніхто не вгадає”, “Вороге, вороге”, “Сіли сванечки”, “Старша коровайницьо”, “Взяле своє тєсто”, “Приїхали до церкви”, “А нас Степан вінчав”, “Тоді брата ни просила”, “І брат косу розплітає”, “І на калені вітке в’юця”, “Добрий вечір тобі”, “Ой ходе, мєла”, “Внуки мої горою”, “Наш роде хороший”, “Два голубоньке сєві”, “Ой їдимо”, “Коровайниці мої”, “Мамочка й обходжує”, “В вишневім садочку”, “Ганнусю, не гайся”, “І не стій Ваня”, “Ми пшаниченьку”, “Не про тебе Ганнуса”, “Ой і хєлєсь незько”, “Сідай, мати, незько”, “Винось, мати, діжку”, “Вєпій, гостюню”, “Й гостонька ни п’янеця”.

Ладовою основою вказаних наспівів часто виступає еолійський (рідше – іонійський) пєнтахорд (рідше тетрахорд чи гєксахорд). В них послідовно вживається чергування натурального і високого 4 ступєня (ознаки т. зв. “думного ладу” особливо помітні у, наприклад, “Добрий вечір тобі”, де 6-ступєневий звукоряд має риси хроматизованого дорійського), нерідко – субкварта, поширені явища кварто-квінтової змінності, нетємперованого інтонування (в т. ч. варіабельна терація у “А нас Степан вінчав”, “Ой їдимо”). Характерними для наспівів цього типу є послідовне вживання ампліфікації, рубат-

¹ Зразками цезурованої тиради є наспіви “Ішла дівчина до вінця” (53_n), “Обізвася коровай” (66446) та “Ой на горі терен тєшуть” (44_n), остання розспівана способом октавного дублювання.

² Наспів “Не стій, зату” (444444) є ампліфікацією безцезурної тиради з семискладовим рядком.

ного ритму, гетерофонних розспівів (розщеплення унісону), іноді – втори (“Ой ходе, мела”) тощо. Деякі твори, як наприклад, “Старша коровайниця”, відзначені поєднанням елементів модальності і тональності. У деяких (“Ой їдимо”, “Внуки мої горою”, “Наш роде хороший”) внаслідок послідовного варіювання нерівноскладового вірша утворюються проміжні між безцезурною і цезурованою тирадою форми, а у “Брат косу розплитає” (7_n 5577) – проміжна між тирадною і строфічною (контамінована) структура. У деяких наспівах, як наприклад, “Внуки мої горою” та “Наш роде хороший”, увагу привертає використання значних розспівів, орнаментики, а одночасно ознак двічі гармонічного мінору та дорійського ладу.

Кілька наспівів, а зокрема – “Перед порогом”, “Та налинуло зілля”, “Рано-рано і ще й мати” та “Розпустилась Маруся” – споріднені із попереднім типом, і є прикладом одно-(дво)рядкової строфи, складеної із семискладових сегментів. Крім того, у “Розпустилась Маруся”, наприклад, використаний вже згадуваний оригінальний спосіб гетерофонного викладу – октавне дублювання мелодії, із легким, квазі фальцетним виконанням верхнього голосу (підголоска).

Інша група весільних наспівів (весільні ліричні, журні пісні) будується на основі дворядкової строфи із трисегментними рядками (ритмічна модель $\epsilon\epsilon\epsilon\epsilon\theta$ | $\epsilon\epsilon\epsilon\epsilon\theta$ | $\epsilon\epsilon\epsilon\epsilon\theta$ θ . θ). Сюди належать наспіви “Ой прося я вас”, “Ой у Луцьку”, “Ой вінку, вінку” (два варіанти), “Ой де пушов”, “Ой у городі”, “Два соколоники”. Дані наспіви характеризуються порівняно ширшим звукорядом (гексахорди), частішим вживанням елементів “думного ладу”, розспівів і орнаментики тощо.

Поєднання двосегментного рядка 53 із трисегментним 557 у гетерометричну строфу репрезентовані наспівами “Деся ти, Марусю”, “Прийшла Галюня до хати”, “Стоїть явор на дворі” та “Місили коровай”. Побудовані

на основі іонійського тетрахорду, вони демонструють ознаки квартової змінності, в т. ч. вживання субтонів (4, 2).

Ще одна група весільних ліричних пісень репрезентує структури 53_2 і 53_n із схемою: $\parallel: \theta \theta \theta \theta \eta \mid \theta \theta \eta$: \parallel та вільно-силабічним віршуванням). Групу представляють наспіви “Кланяйся, Галюнюню”, “Як веддаєш, моя мамойко”, “Ой за що ти мене, мамцю”, “Ой пуд гору”, “Ой летіли білі гуси”, “Ой попоньку, попоньку”, “Ой січона каленойка”, “Ой приїхав зятейко”, “Ой місили короваєць”. Показовим для неї, окрім сказаного раніше, є поєднання гетерофонного викладу (в т. ч. розщеплення унісону, октавного дублювання наспіву) із особливостями втори (“Ой летіли білі гуси”, “Ой попоньку, попоньку”, “Ой січона каленойка”, “Ой приїхав зятейко”, “Ой місили короваєць”), а також, як наприклад у останньому випадку, використання в рамках “думного звукоряду” елементів “ярусного інтонування”, ознак старовинних автентичних ладів тощо.

Дворядкова ізометрична строфа представлена наступними варіантами: 45_2 – “Жалувала мамойка доньку”, “Ой там Василь”, “Ой у Рудци”; 73_2 “Ой не плач, Ганнусенько”; 57_2 “Типер, віночку”, “Хто тибе білев”; 5555 – “Ой добрий вечір”; 55_2 – “Ой кладе, мате”.

Нечисленні інші весільні наспіви є прикладами поєднанням згаданих уже структур в рамках гетерометричної строфи, або іноді навіть в рамках т. зв. кільцевої форми (напр., “Ой сядай, сядай”).

У понад десятку весільних приспівок спостережено закономірне звертання до коломийкових та шумкових форм, акцентного ритму та гомофонно-гармонічного викладу.

Весняні пісні відзначені особливим багатством строфіки. Типовими для них загалом є використання дворядкової (рідше однорядкової, чотирирядкової) ізометричної строфи з внутрішньо рядковими рефренами,

приспівами і без них, серед яких структури – 4433₂, 733₂ П7733, 45₂, бр/16, 6633, 6666, 44₂, 533₂, 54₂, 5555, 6², 6₄, 66, 45₂ 6₄; 66667, 66 і т. ін.

Для даних наспівів показовим є використання дольного та мірного ритму, повторності як ключового принципу розвитку, гетерофонного або мішаного багатоголосного викладу.

У нечисленних рубатних розспівах (веснянках-закличках), як наприклад, “Володар-володар”, вживається нетемпероване інтонування, варіабельна терція, різні види ладової змінності.

Попри опору загалом на тетрахордно-пентахордні структури, у деяких веснянках іноді вживаються елементи ангемітоніки (наприклад, у “Ой те, вербо” чи ”Ой ти, зозулько”, “Ой ти, весна-красна”).

Окремо варто звернути увагу на широке розповсюдження наспіву “Ой ти зазулька”, який є зразком місцевої заклички і представлений у збірнику у шести варіантах (іонійських і еолійських, рубатних і мірних, діатонічних і хроматичних і т. ін.), а в одному навіть – з оригінальним октавним підголоском-педаллю, який вступає на межі строф, утворюючи своєрідний ефект “напливу”.

Живі пісні в основному представлені восьми-складовими структурами (53₂ ритмічна модель ||: εεεεθ | εεθ :||), різних варіантів якої налічується біля десяти зразків, в т. ч. “Ну-но, женчіки”, “Ой наш господар”, “А наш Тодосько”, “Нашенький господар”, “Наший хазяїн”, “Ой до межі”, “Ой наш хазяїн”, “Ой сьогодні в нас”, “Ой там у лісі на кльонку”, “А в нас сього дня”, “Йа наш господар”.

Для наспівів цієї структури характерне вживання тетрахордово-пентахордових звукорядів переважно іонійської будови, іноді з субквартою, явищами ладової змінності, в т. ч. хроматизмом на відстані (чергування натурального та високого 4 ступеня), гетерофонного ба-

гато голосся, як правило у вигляді “розщепленого унісо-ну”, рубатного та мірного ритму, нетемперованого інто-нування, в першу чергу – варіабельної терції, варіантно-го принципу розвитку матеріалу, ампліфікації тощо.

Окремо варто відзначити наспів “Ой наш хазяїн”, ладовий зміст якого формує взаємодія тонного (тритоні-ка), і хордного (трихорд) елементів, а також пісню “Ой там у лісі на кльонку”, яка, за текстом, очевидно, є ди-фузним варіантом русального і жнивного жанрів.

Оригінальною презентацією семискладового ві-рша у жнивному жанрі є його трирядковий (“Дай, Боже, пого(го)дойку”, 7₃) та дворядковий (“Ой ни дай, Боже дощу”, 77₂) розспіви. Там і там використаний рубатний ритм. Ладова система обох зразків спирається на поєд-нання звукорядів еолійського трихорду, фрігійського пентахорду, іонійського трихорду, з рисами гармонічно-го мінору, використання явищ секундової, терцієвої та квартової змінності.

Структура 53₂ представлена трьома ампліфікова-ними зразками. З них найцікавіший – “Ой святая боро-дойко”, з плагальною змінністю, рубатним ритмом, ге-терофонним викладом, взаємодією чотирьох устоїв (“c”, “g”, “f”, “d”), що діють в межах загального амбітусу – сексти.

Акцентний ритм, функційна гармонія, гомофон-но-гармонічного виклад наспівів “В нашого господара”, “Живо, женчики, живо”, “Ми зав’яжем бороду” ствер-джують їх порівняно пізнє походження.

Цікаво також, що серед кількох хрестинних пі-сень збірки представлено два разюче відмінних – акцен-тний і рубатний – варіанти пісні “Ой куме, куме, добра горілка”, а також пентатонічний звукоряд у “Ой як хо-дила” (55₃) та пентахордний – в “У неділеньку” (55²).

Проведені спостереження приводять до висновку про те, що більшість представленого у збірці матеріалу відтворює глибинні пласти місцевої пісенної традиції.

Міру збереження жанру при цьому виявляє як кількість, так і міра варіювання наспівів всередині кожного жанру. Це підтверджується, наприклад, і достатньо показовою внутрішньою розгалуженістю весільного жанру, і наявністю достатньо великої групи власне ліричних (строфічних) весільних пісень поряд із тирадними, і репрезентацією оригінальної групи веснянок-закличок (“зозульок”), і в цілому непоганою збереженістю особливостей нетемперовано-імпровізаційного виконання. Можна відзначити також показове вживання т. зв. “думного звукоряду” (дорійського гексахорду із натуральним і високим 4 ступенем одночасно), особливо у весільному та жнивному жанрах, використання в рамках гетерофонного розспіву прийому октавного дублювання тощо.

Збірка “Пісні Волині і Полісся” є однією із перших спроб окреслити панораму волинського-поліського пісенного фольклору і тому не претендує на вичерпність представлених матеріалів, остаточність спостережень та результатів. Сподіваємося, що розпочате цієї збіркою матиме продовження, а наші нинішні скромні здобутки стануть у нагоді як професіоналам, так і усім, хто цікавиться народною піснею.

Ольга Коменда